

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Ympäristövaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 248/2018 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava ympäristövaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitussihteeri Ella Särkkä, ympäristöministeriö
- tutkimusjohtaja Martti Virtanen, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- toimitusjohtaja Riku Eksymä, Suomen Kiertovoima ry — KIVO
- erityisasiantuntija Tuulia Innala, Suomen Kuntaliitto
- liiketoimintajohtaja Henri Pesonen, Delete Group Oy
- toimitusjohtaja Markku Illikainen, Kiertokaari Oy
- Executive Chairman, Partner Martti Malmivirta, Korkia Consulting Oy
- yhteiskuntasuhdejohtaja Jorma Mikkonen, Lassila & Tikanoja Oyj
- johtaja Tommi Toivola, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- lainsäädäntöasioiden päällikkö Tiina Toivonen, Suomen Yrittäjät ry
- toimitusjohtaja Otto Lehtipuu, Ympäristöteollisuus ja -palvelut YTP ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö
- Energiateollisuus ry
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Ehdotetun sääntelyn lähtökohdat. Hallituksen esityksen tavoitteena on hallituksen strategiaohjelman mukaisesti edistää jätetoimialan kilpailua, lisätä kunnan toissijaisen jätehuoltovelvollisuuden läpinäkyvyyttä ja luoda muutoinkin edellytyksiä alan liiketoiminnan kehittymiselle. Nyt käsillä oleva muutos on jatkoa kevään 2018 muutokselle, jossa rajattiin kunnallisten jäteyhtiöi-

Valiokunnan lausunto TaVL 61/2018 vp

den vastuita ja toimintaa markkinoilla. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi muun muassa jätteen ja sivuvirtojen sähköisestä tietopalustasta ja sen käyttämisestä sekä tietojen toimittamisesta tietopalustaan. Jätelakiin ehdotetaan myös lisättäväksi säännökset Motiva Oy:n velvollisuudesta ylläpitää ja kehittää tätä tietopalustaa sekä eri viranomaisten oikeudesta saada tehtäviensä hoitamisen kannalta välttämättömiä tietoja tietopalustasta. Lisäksi täsmennettäisiin kunnan toissijaiseen jätehuoltovelvollisuuteen liittyvän sopimisen edellytyksiä sekä kunnan toissijaisen jätehuoltovelvollisuuden nojalla järjestämästä palvelusta perimän jätemaksun periaatteita.

Talousvaliokunta katsoo, että hallituksen esityksen mukaiset muutokset yhdessä vuoden 2018 muutosten kanssa selkeyttävät julkisten ja yksityisten toimijoiden työnjakoa jätehuollossa ja parantavat jätehuollon markkinoiden toimintaa, ja näin perustellen puoltaa hallituksen esityksen hyväksymistä muuttamattomana, joskin yhtyy asiantuntijakuulemisessa esitettyyn huoleen siitä, kuinka valtakunnallisesti varsin heterogeeniset jätehuollon tarpeet ja palvelutarjooma pystytään kattamaan yhtenäisellä, koko maassa sovellettavalla lainsäädännöllä.

Raja-arvot. Sääntelyn tavoitteena on varmistaa, että kunnan toissijaista velvollisuutta käytetään vain niissä tilanteissa, joissa palvelua ei aidosti ole saatavissa markkinoilta. Sähköistä tietopalustaa tulee käyttää, jos TSV-palvelujen tarve ylittää 1 000 euroa vuodessa ja kolmivuotisen siirtymäkauden ajan 2 000 euroa vuodessa. Talousvaliokunta huomauttaa, että nämä raja-arvot kohdistuvat yrityksen vuosittaiseen jätteen kumulaatioon; laskenta ei nollaudu yksittäisen työkohteen tai urakan mukaan. Valiokunta pitää rajausta selkeänä. Rajojen määrittäminen euroina on yksiselitteinen eikä riipu sanallisten määreiden tulkinnoista. Säännöksen vaikeutena tunnustetaan kuitenkin se, että jätteenhaltijan — erityisesti aloittavan yrityksen — voi olla vaikea ennakolta laskea tarvitsemansa jätehuoltopalvelun arvoa.

Määräaika. Talousvaliokunta pitää perusteltuna säännöstä, jonka mukaan jätteen haltijan olisi odotettava 14 päivää, ennen kuin markkinapuutteen olemassaolo voidaan katsoa toteutuneeksi. 14 päivän aikaikkuna mahdollistaa sen, että järjestelmään voivat päästä osallisiksi myös sellaiset pienet toimijat, joilla ei ole hallinnollisia resursseja markkinapaikan päivittäiseen seuraamiseen. Odotusajan kohtuullisuutta jätteenhaltijan kannalta tulee arvioida siinä valossa, että ilmoitus on mahdollista tehdä jo ennakoon, kun jätettä tuottava hanke on vaikka vasta suunnitteluvaiheessa.

Kirjanpito. Kunnallisen jäteyhtiön toiminnan jakautumisen ilman kilpailuttamista tapahtuvaan suoraan hankintaan, markkinaehtoiseen toimintaan ja TSV-palveluihin tulee olla riidattomasti todennettavissa. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty huoli, että ainoastaan tietopalustassa raportointi ei anna kokonaiskuvaa TSV-palveluiden osuudesta kunnan jätelaitoksen toiminnassa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että vuosittain vastaanotettu jäte ja sen käsittelytapa julkaistaisiin kattavasti ja avoimesti kirjanpidossa tai tietopalustassa. Toteumatietojen julkisuus on merkityksellistä myös kiertotalousmarkkinan seurannan, investointien lisäämisen ja uusien käsittelymenetelmien kehittämisen kannalta.

Kokoavia huomioita. Kaikki edellä sanottu huomioiden talousvaliokunta pitää tärkeänä, että sähköinen markkinapaikka toteutetaan viipymättä. Valiokunta pitää selvitettyinä, että markkinapaik-

Valiokunnan lausunto TaVL 61/2018 vp

ka tulee lisäämään läpinäkyvyyttä sekä tehostamaan logistiikkaketjuja ja kilpailua koko toimialalla yleisemminkin. Erityisen hyödyllisenä markkinapaikan voidaan ennakoita toimivan hankintalain 15 §:n tarkoittaman markkinapuutteen arvioinnin tekemisessä.

Talousvaliokunta tunnistaa ehdotettuun sääntelyyn sisältyvän joitakin määritelmiä ja rajanvetoja, joiden vaikutuksia on vaikea arvioida ennakolta. Ehdotetut uudistukset ovat kuitenkin oikeasuuntaisia. Siltä osin kuin uudet rajaukset tai määritelmät osoittautuvat käytännössä epätarkoituksenmukaisiksi tai markkinahäiriöitä aiheuttaviksi valtioneuvoston tulee ryhtyä tarvittaviin lainsäädäntötoimiin. Tässä tulee kuitenkin huomioida, että jätehuollon infrastruktuurin rakentamisen ja ylläpidon suunnittelu ja järjestäminen ovat pitkäjänteistä työtä, jossa lainsäätäjän on tavoiteltava tasapainoa yhtäältä sääntely-ympäristön ennakoitavuuden ja epätarkoituksenmukaisiksi osoittautuneiden normien muuttamisen välillä sekä toisaalta myös omakustannushintaisen tai julkisesti tuetun toiminnan ja liiketaloudellisesti voittoa tuottavien toimintojen välillä.

Talousvaliokunta muistuttaa, että kierrätysasteen nostaminen nykyisestä edellyttää nyt ehdotettujen muutosten ohella myös täysin uusia avauksia. Vaikka julkisomisteisten jätehuollon alan toimijoiden toimintamallit ja ratkaisut ovat enenevässä määrin eteenpäin katsovia ja kehityssuuntatuneita, kiertotalouden kehittämisen ja innovaatioiden todennäköisin syntyalusta on kuitenkin yksityisen sektorin toimijoiden uudet avaukset. Markkinaehtoiselle jätehuollon järjestämiselle pitäisi luoda mahdollisimman vapaa, yhteistyötä edistävä toimintaympäristö, jossa keskeisessä asemassa on mahdollistava ja ennakoitavissa oleva lainsäädäntö.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 10.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Martti Mölsä sin
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Harry Harkimo liik
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Lea Mäkipää sin
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hanna Sarkkinen vas

Valiokunnan lausunto TaVL 61/2018 vp

jäsen Ville Skinnari sd
jäsen Antero Vartia vihr
varajäsen Lasse Hautala kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 61/2018 vp
Eriävä mielipide

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Perustelut

Hallituksen esityksessä HE 248/2018 vp ehdotetaan perustettavaksi erillinen tietoaalusta yritysten jättepalveluiden järjestämistä varten.

Esitys liittyy hankintalain (TaVM 31/2016 vp — HE 108/2016 vp) ja jätelain (YmVM 4/2018 vp — HE 195/2017 vp) muutoksiin. Näiden esitysten perusongelma on liian alhainen ulosmyyntiraja ja sidosyksiköille, joka säädettiin direktiivin minimiä alhaisemmaksi. Jätelaki tarvitsee kokonaisuudistuksen, ja kunnallisen jätehuollon asemaa tulee vahvistaa. Nykyisen hallituksen säätämät jätelain muutokset nojaavat yksityisen jätesektorin aseman vahvistamiseen. Yritystoiminnan edistämisen jätesektorin sääntelyllä tulee olla toissijainen ympäristön- ja terveydensuojeluun nähden. Lisäksi kiertotaloustavoitteiden toteutuminen tilanteessa, jossa kunnallisen jätehuollon asemaa heikennetään jatkuvasti, vaarantuu. Suomen kierrätysaste on alhainen mm. jatkuvien lainsäädännön muutosten ja niiden myötä vastuiden ja toimintaympäristön hajaantumisen ja tehottoman hyötyjätteiden erilliskeräyksen vuoksi.

Tietoaalusta voi helpottaa jätteen haltijoiden ja jättepalveluiden tarjoajien kohtaamista. Esitetyssä muodossa jätelain muutokset lisäävät kohtuuttomasti hallinnollista taakkaa yrityksille ja kunnille sekä saattavat jopa olla haitallisia ympäristölle, mikäli liian vaikea byrokratia aiheuttaa erityisesti pienemmille yrityksille houkutuksen sijoittaa jätteet luontoon.

Ensi vaiheessa tietoaalustan käytön tulisi olla vapaaehtoista. Näin ne yritykset, joiden jätemäärät ovat merkittävät ja joiden alueella on jättepalveluita tarjoavia yrityksiä, voivat löytää palveluntarjoajan. Mutta niiden alueiden yritysten, joissa tosiasiallisesti ei ole kuin kunnallisen jättehuoltoyhtiön palvelut tai joiden jätemäärät ovat suhteellisen pienet, hallinnollinen taakka ei kasva kohtuuttomaksi, eikä jättehuoltoa tarvitse turhaan viivästyttää ja vaikeuttaa. Toissijaisen jättehuoltopalvelun pyynnön tulee olla jatkossakin riittävä osoitus siitä, ettei muita palveluntarjoajia ole.

Tietoaalustan käytön ehdot ovat myös liian tiukat. Tuhannen euron vuosittaisen palvelun raja on täysin eri suuruusluokkaa kuin hankintalain rajat. Rajan tulisi olla huomattavasti suurempi, vähintään 10 000 euroa vuodessa.

Hallituksen esityksessä ehdotettu uusi 78 §:n kolmas momentti on tarpeeton, koska se vastaa nykytilaa. Tälläkin hetkellä toissijaisesta jättehuoltopalvelusta perittävän maksun tulee vastata aiheutuneita kustannuksia, joten uusi sääntely ei ole tältä osin tarpeen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että ympäristövaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto TaVL 61/2018 vp
Eriävä mielipide

Helsingissä 10.1.2019

Hanna Sarkkinen vas
Laura Huhtasaari ps
Lauri Ihalainen sd
Johanna Ojala-Niemelä sd
Ville Skinnari sd